

Puhtaaksi kirjoitettu versio pohdinnoista ns. vaihtoehtohyppäämisestä ja off-DZ-hyppäämisestä Suomessa

Petri Lyden, TamLK

Puhtaaksikirjoituksessa on pyritty mahdollisimman hyvin heijastamaan työryhmän kokoamia ajatuksia vailla henkilökohtaisia lisäyksiä.

Määritelmä

Tehtävänannon ollessa hyvin vapaa, sovittiin seuraavista määritelmistä asian käsittelemiseksi. *Vaihtoehtohyppäämisellä* tarkoitetaan Suomen Ilmailuliiton kontekstin (SIL-jäsenseurat, SIL-LT-sääntely-ympäristö) ulkopuolella tapahtuvaa laskuvarjohyppäämistä, ei kuitenkaan BASE-hyppäämistä, jota ei käsitelty lainkaan.

Off-DZ-hyppäämisellä puolestaan tarkoitettiin sinällään SIL-kontekstissa tapahtuvaa hyppäämistä, mutta muualle kuin totutulle hyppypaikalle ja tutulle laskeutumisalueelle tapahtuvaa hyppäämistä.

Esiintyvyys

Suomessa hypätään vaihtoehtohyppäämistä säännöllisesti ainakin Helsingissä yleensä helikopterista. Tämä toiminta tapahtuu tiettävästi ainakin pääsääntöisesti OPS M6-1 ja muuta yleisvelvoittavaa sääntelyä, mutta yleensä ei SIL-sääntelyä, noudattaen. Toimintaa järjestää tietty muutaman aktiivin ryhmä.

Maininnan arvoisina yksittäistapahtumina on ollut ”Kamikaze-boogie” ja ”Sekopää-boogie”. Täysin SIL-kontekstin ulkopuolella järjestetyn Kamikaze-boogien mainostettiin ”rikkovan kaikkia mahdollisia rajoja tavoitteena välttää turvallisuutta mahdollisimman hyvin”. Tiettävästi tapahtuma ei elänyt ainakaan täysin näiden odotusten mukaan. Sekopää-boogie tapahtui SIL-jäsenseuran resursseilla ja puitteissa. Epävarmojen tietojen valossa vaikuttaa siltä, että ainakin varjon minimiavauskorkeutta rikottiin ”hätähyppyharjoitteiden” vuoksi, ja samasta syystä mahdollisesti A-B-lisenssin tai vastaavan kokemuksen omaavia hyppääjiä piti automaattilaukaisimensa pois päältä kahden varjon riskin välttämiseksi. Hyppääjät myös kuormautuivat koneeseen säätämättä varusteitaan ensin hyppykuntoon. Vaikka viimeksi mainittu ei olekaan tarkalleen ottaen sääntöjen vastaista, on vakiintuneena käytäntönä ollut olla nousun alusta asti ainakin laskuvarjokokonaisuuden osalta täysin hyppyvalmis.

Näiden ohella on ollut lähinnä yksittäisiksi stunteiksi katsottavia tapauksia.

Esiintyvyys on kuitenkin jäänyt marginaaliseksi, eivätkä vuoden 2010 sääntely-ympäristön muutos ole aiheuttanut sellaisia muutoksia kuin pidettiin mahdollisena.

Uhkakuvat

Työryhmä piti riskitason kohoamista selvänä. Argumenttina tälle voidaan pitää hyppymestarikursseilla perinteeksi muodostunutta tapaa arvioida Suomessa kuolemaan johtaneita onnettomuuksia sen valossa, olisivatko ne päättyneet ”fataaliin” nykytietotaidon (SIL-koulutusjärjestelmän toimintamallit ja sääntely) ja nykyisten varusteiden aikakaudella. Suurin osa ei olisi. Nyt kuitenkin vaihtoehtohyppäämisessä juuri tästä saavutetusta turvallisuustasosta tingitään.

Lisäksi vaihtoehtohyppäämisessä organisatorinen kontrolli on koulutus- ja turvallisuusorganisaation puuttuessa huomattavasti vähäisempi. Tämä asettaa korkeammat vaatimukset hyppääjän itsensä arviointikyvyille ja päätöksenteolle, jotka voidaan perustellusti kyseenalaistaa osan kokemattomampien hyppääjien kohdalla.

Lentäjän vastuu vähintään yleisvelvoittavan sääntelyn noudattamisesta herätti keskustelua, ja on juridisesti vähintään epäselvä asia.

Neljäntenä uhkana pidettiin huonojen vaikutteiden tuleamista SIL-yhteisön toimintaan. Esimerkkinä mainittiin Kuopiossa esiin tullut tapaus, jossa oppilas ei ollut koekysymyksen yhteydessä vastannut korkeusmittaria pakollisena varusteena nähtyään vaihtoehtohyppääjien hyppäävän ilman.

Viidentenä uhkana nähtiin vaihtoehtohyppäämisen vaikutus viranomaisten ja suuren yleisön käsitykseen laskuvarjohyppytoiminnasta ja tämän vaikutuksesta lajin itsesääntely- ja itsevalvontasemaan. Suuri yleisö ei kykene erottamaan vaihtoehtohyppäämistä valtaosan suomalaisesta laskuvarjohyppytoiminnasta muodostamasta SIL-kontekstissa tapahtuvasta hyppäämisestä, vaan niputtaa ne yhteen. Viranomaisen voidaan olettaa olevan paremmin tietoinen tilanteesta, mutta siihenkin vaikuttaa tietämättömän yleisön ja lähes yhtä huonosti tietävän lainsäätäjän ja valtiovallinnon paine, mikäli sitä alkaisi esiintyä. Lisäsääntely ja lisävalvonta olisivat viranomaisen ainoa vastauskeino lisääntyvän paineen alla, eikä sitä voitaisi tehdä hyppy-yhteisön parhaan intressin mukaisesti. Tähän mennessä saavutetusta viranomaisen luottamuksesta ja suhteellisen hyvästä maineesta kiinni pitäminen olisi siis tärkeää.

On selvää, että yleisvelvoittava sääntely (OPS M6-1 ja yleisemmät normit) ovat rikkomistapauksissa suoraan perusteita rikos- ja vahingonkorvausvastuulle. Ilmailuliiton ohjeiden asema ei ole yhtä suoraviivainen, mutta useampi oikeusoppinut on sitä mieltä, että niiden asema valtaosan suomalaisen laskuvarjohyppäämisen normittajana, ja viranomaisen linjapäätöksenteon perusteena on voimakkaasti omiaan tekemään niistä ”maan tavan”. Maan tapa on tunnustettu ns. heikosti velvoittava oikeuslähde, mutta sitä voidaan käyttää argumenttina rikos- ja vahingonkorvausoikeudellisen vastuun syntymisestä, mikäli niistä poikkeamiselle ei ole esittänyt hyviä perusteita. Vaihtoehtohyppäämisessä yleensä ei ole. Tältä osin ne voivat juridisesti velvoittaa paitsi erityisesti SIL-toiminnassa, myös tosiasiallisesti sen ulkopuolella vaihtoehtohyppytoiminnassa, vaikka siinä niistä irtisanoudutaankin.

Riskienhallinta

Kysymys oli siitä mitä asialle voidaan tai edes tarvitsee tehdä. SIL-yhteisön sisällä tapahtuvassa toiminnassa pidettiin selvänä, että yhteisön laatimia ohjeita tulee noudattaa. Perusteet ovat paitsi tosiasiallisesti turvallisuuteen liittyviä, myös mahdollisesti juridisia ja viranomaiseen ja muihin sidosryhmiin liittyviä.

SIL-toiminnan ulkopuolelle vaikuttamiseen ei ole muita keinoja, kuin mahdollisesti siellä tapahtuneisiin rikkomisiin puuttuminen kyseisten henkilöiden kohdalla SIL-toiminnan osalta. Tätä ei pidetty järkevänä tai tarpeellisena. Vaikka kyse mahdollisesti voi joskus olla PR- ja viranomaisyhteistyöongelmasta, ei se ainakaan nykyajassa ole sitä niin vakavasti, että asia vaatisi näin järeitä keinoja, vaikka ne teoriassa yhdistysoikeudellisesti mahdollisia olisivatkin. Viranomaisenkin on nykymääräyksiä kirjoittaessaan selvästi ilmaissut kantanaan, että SIL-järjestelmä ei ole ainoa mahdollinen, vaan vain yksi, joskin viranomaisen arvostama, tapa toimia.

Olisi kuitenkin pidettävä huoli, että vaihtoehtohyppääminen ei aiheuta huonoja vaikutuksia SIL-yhteisön sisällä erityisesti arviointikyvyltään vielä puutteellisten oppilaiden ja tuoreiden itsenäisten hyppääjien kohdalla. Kyse ei ole ajatuspoliisiksi rupeamisesta tai sananvapauden rajoittamisesta, vaan siitä, että vaihtoehtohyppäämisestä kertova tekee sen antaen toiminnasta ja sen riskeistä ja vaatimuksista oikean kuvan ”hero-tarinoiden” sijaan. Mikäli hän ei näin ymmärrä tai suostu toimimaan, on kerho-organisaation tehtävä korjata tilanne.

Tietoisuutta vaihtoehtohyppäämisestä ilmiönä ja sen riskeistä voisi kokeneiden oppilaiden koulutuksessa lisätä samaan tapaan kuin nykyään opastetaan esimerkiksi boogieiden kohdalla (”Boogieihiin liittyy yhtenä osana myös juhliminen. Hauskaa kannattaa kyllä pitää, mutta seuraavana aamuna pitää myös itsekritiikin olla riittävää.”). Tavoitteena tulisi olla se, että itsenäiset hyppääjät ymmärtäisivät vaihtoehtohyppäämisen paikan hyppyskenessä, sen lisäriskit ja sen vaatiman korostuneen itsenäisen arviointikyvyn, harkintakyvyn ja päätöksenteon, ja mikäli sitä harjoittavat, voisivat tehdä sen järkevästi ja vastuullisesti. Ilmiö joka tapauksessa on tullut jäädäkseen.

Off-DZ-hyppääminen

Off-DZ-hyppäämistä ovat esimerkiksi erilaiset näytöshypyt, ”syrjähypyt” ja muut hypyt jotka suoritetaan muualle kuin tutulle vakiohyppypaikalle ja tutulle maalialueelle. Näytöshypyn erityispiirteiden ohella vailla näytösluonnettakin tapahtuvissa off-DZ-hypyissä huomionarvoista on tuttujen maamerkkien puute, mikä aiheuttaa spottivirheitä ja pieleen meneviä loppukuvioita, mahdollisesti haasteellisempi laskeutumisalue (koko, reunaesteet ja muut esteet, turbulenssi...), mahdollisesti huonommat varalaskutumisalueet ja niin edelleen.

Toisin kuin näytöshyppäämiseen, tavanomaisempaan off-DZ-hyppäämiseen ei ole sääntelyä tai ohjeita. On kerho-organisaatiosta kiinni, kenen annetaan hypätä missäkin off-DZ-tilanteessa. Välttämättä kaikkia asiaan liittyviä lisäelementtejä ei aina pohdita tarkasti. Ohjeistusta ei juuri ole vanhaa Näytöshyppyohjetta enempää.

Näytöshyppyohje ottaa ansiokkaasti kantaa jo kaikkeen off-DZ-hyppäämiseen liittyviin riskeihin myös vailla näytösluonnetta. Tämä aineisto kuitenkin hukkuu näytöshyppyohjeeseen, ja on

vaikeasti löydettävissä. Voisi harkita tulisiko ohjeistusta muuttaa siten, että off-DZ-hyppäämisen ohje olisi pääohje, ja sen yksi elementti olisi näytöstilanteen vielä tuomat lisähaasteet. Toinen vaihtoehto olisi erottaa jo tavallisella off-DZ-hyppäämisellä esiin tulevat lisähaasteet omiksi tiiviiksi ohjeikseen.

Tämänkin ohjeistuksen paikka voisi ehkä olla jatkokoulutusoppilaille tarjottavassa koulutuksessa.